

تلویزیون و فرزندان

پودمان خانواده و اوقات فراغت و رسانه‌ها

مؤلف

مرجان جوانبخش

این محتوای درسی برای درس «تلویزیون و فرزندان: پودمان خانواده و اوقات فراغت و رسانه‌ها» برای دوره آموزش‌های خاص مدیریت خانواده در مقطع کارشناسی تدوین شده است.

- سرشناسه : جوانبخش، مرجان، ۱۳۵۳ -
- عنوان و نام پدیدآور : تلویزیون و فرزندان: پودمان خانواده و اوقات فراغت و رسانه ها
- مشخصات نشر : تهران: موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری : ۱۸۲ ص.
- شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۱۹-۲۴-۰
- وضعیت فهرست نویسی : فپای مختصر
- یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
- یادداشت : واژه نامه .
- شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۵۹۲۳۱

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

عنوان: تلویزیون و فرزندان: پودمان خانواده و اوقات فراغت و رسانه ها

مؤلف: مرجان جوانبخش

ویراستار: زینب محمدزاده

ناظران علمی - فنی: سید صاحب سادات حسینی، محمدعلی صنعتی نجر، ماشاء... واشقانی فراهانی، عبدالرضا مجدالدین، محمدهادی تدین، حامد فرساد، زهرا آب جام، ملیحه خان بیکی، فهیمه فلاح، زینب محمدزاده، اکرم رزم پور، علیرضا عزیزی، حمید جعفری، پژمان گرامی و علی هاوشکی

تنظیم و صفحه آرا: زینب السادات دیوبین

طراح جلد: بهاره الیاسی

ناشر: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران

چاپخانه: موسسه فرهنگی نشاط

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۴

قیمت: ۸۵۰۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۱۹-۲۴-۰

انتشار این کتاب فقط با اختیار و مجوز مرکز آموزش های عالی آزاد و آموزش های خاص دانشگاه جامع علمی کاربردی انجام می شود.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

نشانی: تهران، میدان فلسطین، خیابان ایتالیا، مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، پلاک ۱

تلفن: ۸۸۹۹۳۹۵۹ - ۸۸۹۵۴۰۷ دورنگار: ۴۴۹۹۳ - ۱۴۱۶۶ کد پستی:

وبسایت: www.helal-uast.ac.ir

پست الکترونیکی: info@helal-uast.ac.ir

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول: آشنایی با تاریخچه تلویزیون
۱۴	هدف کلی
۱۴	اهداف یادگیری
۱۵	تاریخچه تلویزیون
۱۶	آینده تلویزیون
۱۷	تلویزیون در ایران
۱۷	تلویزیون قبل از انقلاب اسلامی
۲۳	شبکه‌های سراسری سیمای جمهوری اسلامی ایران
۲۴	شبکه‌های برون‌مرزی سیمای جمهوری اسلامی ایران
۲۴	شبکه‌های اینترنتی
۲۵	شبکه‌های استانی
۲۷	ماهواره‌ها
۲۷	شبکه‌های تلویزیون تا سال ۱۳۹۳
۲۸	شبکه‌های برون‌مرزی
۲۹	شبکه‌های محلی
۳۱	شبکه‌های اینترنتی
۳۱	پخش زنده از طریق اینترنت
۳۳	خلاصه فصل
۳۵	خودآزمایی
۳۷	فصل دوم: نظریه‌های روان‌شناختی در رسانه
۳۸	هدف کلی

اهداف یادگیری ۳۸

نمونه نظریه‌های روان‌شناختی در رسانه ۳۹

نظریه تحولی تأثیر خشونت رسانه‌های جمعی ۳۹

نظریه انتقال هیجان ۳۹

نظریه حساسیت‌زدایی ۴۰

نظریه پالایش ۴۱

نظریه انتظار- ارزش ۴۱

نظریه شناختی- اجتماعی (یادگیری اجتماعی) ۴۲

رویکرد شناختی- تداعی / ارزش‌پیش‌اندازی / تقدم ۴۲

رویکرد یادگیری پیام ۴۴

نظریه استفاده و رضامندی ۴۵

نظریه برجسته‌سازی ۴۶

خلاصه فصل ۴۷

خودآزمایی ۵۰

فصل سوم: کارکردها و اثرات مثبت و منفی تلویزیون ۵۱

هدف کلی ۵۲

اهداف یادگیری ۵۲

کارکرد رسانه‌های جمعی ۵۳

وظیفه رسانه چیست؟ ۵۶

تلویزیون و کارکردهای فرهنگی ۵۷

ویژگی‌ها و قابلیت‌های تلویزیون ۵۹

تلویزیون و نتایج سیاسی ۶۱

خطری برای دموکراسی ۶۱

۶۲		سطح سواد عمومی جامعه
۶۳		سطح سواد رسانه‌ای
۶۴		مشارکت سیاسی
۶۶		تأثیر تلویزیون در مشارکت سیاسی
۷۰		قدرت تأثیر رسانه‌های جمعی
۷۱		قدرت تلویزیون
۷۲		ایدئولوژی حاکم بر تلویزیون
۷۳		بررسی‌های جامعه‌شناسانه در زمینه قدرت رسانه‌ها
۷۶		تلویزیون و تأثیرات آن
۷۹		اثرات شناختی
۸۳		اثرات فیزیکی
۸۵		اثرات عاطفی
۱۰۲		کارکردهای مثبت تلویزیون
۱۰۴		تلویزیون و اجتماعی شدن
۱۰۶		مشکلات روابط میان فردی و تماشای تلویزیون
۱۱۴		تلویزیون و آموزش و یادگیری کودکان
۱۱۴		کارکردهای منفی تلویزیون
۱۱۴		اختلال بین فعالیت‌های کودکان
۱۱۵		تأثیر آگهی‌های تلویزیونی
۱۲۷		راه‌های مقابله با کارکردهای منفی تلویزیون
۱۲۸		پیچیدگی تأثیر تلویزیون و نقش آن در الگوسازی کودکان
۱۳۴		خلاصه فصل
۱۳۸		خودآزمایی

فصل چهارم: کودک و تلویزیون..... ۱۴۰

هدف کلی..... ۱۴۱

اهداف یادگیری..... ۱۴۱

انگیزه‌های تماشای تلویزیون..... ۱۴۲

برنامه‌های تولید داخلی یا برنامه‌های وارداتی و خارجی؟..... ۱۴۴

کودک چگونه از تلویزیون استفاده می‌کند؟..... ۱۴۵

چگونگی یادگیری از تلویزیون..... ۱۵۶

موارد یادگیری انتفاعی..... ۱۵۶

میزان هوش و رفتار کودک ارتباط با برنامه‌های تلویزیون..... ۱۵۸

راهکارهایی جهت افزایش کیفیت برنامه‌های کودک و نوجوان..... ۱۶۰

جمع‌بندی مطالب..... ۱۶۳

خلاصه فصل..... ۱۷۰

خودآزمایی..... ۱۷۳

واژه‌نامه فارسی به انگلیسی..... ۱۷۴

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی..... ۱۷۶

فهرست منابع..... ۱۷۸

پیشگفتار

از آنجایی که ارتقای کمی و کیفی نظام آموزش‌های علمی- کاربردی و اعتلای امر آموزش و پژوهش به عنوان یکی از راهبردهای اصلی آموزش عالی در توسعه کشور تبیین شده است، دانشگاه با هدف اصلاح هرم شغلی و تربیت نیروی انسانی ماهر در بخش‌های مختلف تأسیس گردیده است.

این دانشگاه با توجه به رسالت خود، مبنی بر آموزش و پژوهش در مرزهای فناوری و ایجاد اشتغال و همچنین به دلیل تفاوت ماهوی با آموزش‌های رایج دانشگاهی و بومی کردن دانش‌های منطقه‌ای، به منابع آموزشی در رشته‌های خاص نیاز مبرم دارد، لذا تألیف و انتشار جزوات و کتب درسی تخصصی رشته‌های مختلف در دستور کار قرار گرفته است. انجام این امر در چنین سطح گسترده‌ای، کاری بس بزرگ و دشوار است که اراده و همتی بزرگ می‌طلبد.

مرکز آموزش‌های عالی آزاد و خاص دانشگاه جامع علمی- کاربردی با استعانت از خداوند بزرگ، همت و همکاری استادان، مؤلفان و دست‌اندرکاران، امیدوار است صاحب‌نظران و مدرسان در راستای حفظ، صیانت و توسعه نظام آموزش‌های علمی- کاربردی با پیشنهاد‌های سازنده خود ما را در ارتقای کیفیت علمی این جزوات و کتب، یاری دهند.

در اینجا لازم است از ریاست محترم دانشگاه، جناب آقای دکتر محمد اخباری؛ معاونت آموزش، جناب آقای دکتر یدالله مهرعلی‌زاده؛ رئیس مرکز آموزش‌های عالی آزاد و آموزش‌های خاص، جناب آقای مهندس علی معصومیان؛ اعضای محترم کمیته برنامه‌ریزی منابع آموزشی و انتشارات متشکل از رئیس کمیته، جناب آقای دکتر سید صاحب سادات حسینی؛ دبیر کمیته، جناب آقای محمدعلی صنعتی و سایر اعضا، آقایان دکتر هادی تدین و دکتر ماشاءالله واشقانی فرادانی که زحمات و هدایت‌های بی‌دریغ این عزیزان نقش مهم و اساسی در شکل‌گیری و چاپ این جزوات و کتب، و نیز از زحمات نویسندگان محترم سرکار خانم مرجان جوانبخش تشکر نماییم.

این کتاب به عنوان منبع درسی برای درس «تلویزیون و فرزندان» در اختیار مدرسان و دانشجویان قرار می‌گیرد.

کمیته برنامه‌ریزی منابع آموزشی و انتشارات مرکز آموزش‌های عالی آزاد و آموزش‌های خاص

یکی از مسائلی که از دیرباز توجه اندیشمندان حوزه‌های گوناگون علوم انسانی را به خود جلب کرده و موجب قلم‌فرسایی این اندیشمندان شده، مسئله «رابطه تلویزیون با کودک و نوجوان» است.

روزها می‌گذرد و صنعت همچنان بر تعداد و تنوع تولیدات خود می‌افزاید و بدون وقفه، یکی یکی آن‌ها را به دست انسان‌ها می‌سپارد و از دور به نظاره عملکرد انسان‌ها با این تازه‌واردها می‌نشیند.

تلویزیون پدیده‌ای است عجیب که چندی است وارد زندگی انسان‌ها شده و به گونه‌ای معجزه‌آسا تقریباً همه خانه‌ها را اشغال کرده است؛ چنان‌که توجه بیشتر اندیشمندان را به خود معطوف داشته است. به همین دلیل، گروهی از پژوهشگران آن را وسیله‌ای برای نابودی جامعه انسانی می‌دانند. در مقابل، گروهی دیگر آن را وسیله‌ای برای سرعت بخشیدن و بالا بردن توانمندی بشر محسوب می‌دارند.

از آنجا که جهانی‌شدن در دنیای امروز، روندی ناگزیر دارد و این فرآیند به شکلی پیچیده، خود را در مسائل گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تحمیل می‌کند، کشورهای در حال توسعه برخوردی متفاوت با این فرآیند برمی‌گزینند. حتی کشورهای پیشرفته نیز در مقابله با آن، به شیوه‌های گوناگونی دست می‌یازند. یکی از ابزارهای مهم اشاعه فرهنگ و جهان‌شمول ساختن آن رسانه‌ها و زیرمجموعه آن، تبلیغات رسانه‌ای است. این تبلیغات در انواع مختلف سیاسی و فرهنگی نمود می‌یابد و به شیوه‌های روان‌شناسانه، به القای فرهنگ جهان‌رانی می‌پردازد. در دنیای کنونی، نفوذ و جاذبه تلویزیون بدیهی است و نقش ارتباطی آن در آموزش، جهت‌دهی و قالب‌سازی افکار عمومی جامعه، انکارناپذیر است. به همین دلیل، تلویزیون به مانند یکی از ابزارهای اصلی ارتباطی-نفوذ در افکار عمومی مورد استفاده قرار گرفته و در راستای اهداف موردنظر، کار دیده می‌شود. اختراع ماهواره‌های مخابراتی، تأثیرگذاری تلویزیون را از مرزهای ملی عبور داده و به امری فراملی و جهانی بدل ساخته است. آگاه کردن جامعه از اهداف ارتباطی، از راه صدا و تصویر، گامی اساسی در راستای صورت‌توانی و پاسداری از هویت ملی به شمار می‌آید؛ هرچند دستاوردهای جهانی، همسو با ارزش‌های اخلاقی و اعتقادی، از این قاعده پیروی نمی‌کنند و می‌توان از این اطلاعات، برای دستیابی به جهانی بهتر، بهره‌مند گردید. بدون شک جذابیت شگرف تلویزیون برای کودکان، تأثیراتی بر این گروه به‌جا می‌گذارد، تأیراتی که دامنه‌ای از جنبه‌های مثبت و منفی را شامل می‌شود. برخی از صاحب‌نظران، جنبه‌های مثبت را مواردی مانند آشنایی با قوانین و هنجارهای اجتماعی، افزایش اطلاعات، آموزش و پر کردن اوقات فراغت کودکان دانسته‌اند و بسیاری دیگر، تنها گسترش یادگیری خشونت در اثر تماشای رفتارهای خشونت‌آمیز را که با فراوانی بسیار در تلویزیون دیده می‌شود، کافی می‌دانند تا نسبت به این رسانه احساس نگرانی کنند. در واقع کودکان هم رفتارهای جامعه‌پسند و هم رفتارهای ضداجتماعی را از تلویزیون می‌آموزند و به این ترتیب به شبکه‌ای پیچیده از روابط انسانی دسترسی پیدا می‌کنند.

یکی از آثار مورد بررسی تلویزیون، تأثیر بر عملکرد تحصیلی کودکان است، به گونه‌ای که برخی از صاحب‌نظران معتقدند مشاهده برنامه‌های تلویزیون، عملکرد تحصیلی آنان را ارتقا می‌دهد؛ زیرا برنامه‌های

تلویزیون دارای محتوای آموزشی بسیار غنی است و گروهی دیگر بر این عقیده‌اند که مشاهده تلویزیون عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد، زیرا تماشای تلویزیون جایگزین فعالیت‌های ذهنی دیگر می‌شود و انفعال کودکان در هنگام تماشای تلویزیون، «تنبلی ذهنی» و «تشویق به رفتارهای خشن»، از جمله دلایل صاحب‌نظران برای تأثیر منفی این رسانه بر عملکرد تحصیلی کودکان است. همچنین تحقیقات اخیر نشان داده‌اند که تلویزیون می‌تواند در تکامل رفتارهای مثبت اجتماعی، مانند حس همکاری، مراقبت و همدلی مؤثر باشد.

با توجه به این که والدین تأثیرگذارترین افراد در زندگی کودکان‌اند و از جمله عوامل تعیین‌کننده در رابطه بین کودک و تلویزیون و تأثیرپذیری کودک از فرآورده‌های این رسانه بشمار می‌روند، لازم است آن‌ها در زمینه تأثیر محتوای تلویزیون بر کودکان خود آگاهی لازم را داشته باشند. در این کتاب سعی شده است دانشجویان رشته مدیریت خانواده با مسائل مربوط به تلویزیون آشنا شوند تا محتوای رسانه‌های ارتباط جمعی با دیدگاه‌های نقادانه مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. در این گفتار، از میان رسانه‌های متنوع ارتباط جمعی، بیشتر توجه به تلویزیون و نقش آن در جامعه‌پذیری و فراگیری افراد، به ویژه در سنین کودکی و نوجوانی، معطوف شده است.